

Nr 74.

Av herr **Anderberg** och herr **Andersson, Elon**, om vidgad tillämpning av kungörelsen angående understöd av statsmedel för utomprocessuell rättshjälp annorledes än genom offentlig rättshjälpsanstalt.

Omsorgen om den fria utomprocessuella rättshjälpen för obemedlade och mindre bemedlade har anförtrotts landstingen och städerna utanför landsting. Genom kungörelse år 1919 utfärdades bestämmelser om statsbidrag till dessa huvudmän för drift av offentliga rättshjälpsanstalter. Landstingen ha emellertid med hänsyn bl. a. till de därmed förenade kostnaderna icke i någon större utsträckning anordnat rättshjälpsanstalter, och för närvarande finnas endast sju landstingsanstalter, varav två äro belägna inom ett och samma län.

År 1944 beträddes en ny, dittills oprövad väg för anordnande av ifrågasvarande rättshjälpsverksamhet, i och med att Jämtlands läns landsting träffade avtal med länsavdelningen av Sveriges advokatsamfund, enligt vilket advokaterna i länet i viss ordning förbundo sig att tillhandahålla fri, utomprocessuell rättshjälp åt obemedlade och mindre bemedlade rättsökande inom länet. Detta system, det s. k. jämtlandssystemet, väckte stort intresse hos andra landsting och antogs under de följande åren av tolv landsting. För närvarande tillämpas alltså detta system av icke mindre än tretton av de nitton landsting, som anordnat rättshjälpsverksamhet.

År 1946 utvidgades statens understödsverksamhet för utomprocessuell rättshjälp till att avse även den nya formen av rättshjälp genom fria advokater enligt jämtlandssystemet. Vid bestämmande av förutsättningarna för medgivande av dylikt understöd ansågo statsmakterna emellertid, att återhållsamhet borde iakttagas på grund av den ringa erfarenhet, som då fanns av den nya ordningen. Sålunda uttalade föredragande departementschefen bl. a., att understöd icke borde beviljas i andra län än där det med hänsyn till de kostnader, som skulle vara förenade med upprätthållandet av en effektiv anstaltsorganisation, och förhållandena i övrigt kunde anses påkallat att i stället sörja för fri rättshjälp genom enskilda advokater. Riksdagen gjorde ingen erinran mot detta uttalande, och kungörelse utfärdades den 20 september 1946 (SFS nr 619) angående understöd av statsmedel för utomprocessuell rättshjälp annorledes än genom offentlig rättshjälpsanstalt. Enligt kungörelsen utgår understöd till landsting, som slutit avtal med Sveriges advokatsamfund eller avdelning av samfundet om att alla eller flertalet av samfundets i länet (landstingsområdet) verksamma ledamöter

skola meddela fri utomprocessuell rättshjälp, under förutsättning att den bedrivna rättshjälpsverksamheten står under betryggande tillsyn. Understöd utgår med högst en tredjedel av den årliga kostnad, som landstinget jämlikt avtalet vidkänts för verksamheten.

Den av statsmakterna förutsatta, restriktiva prövningen av förhållandena inom länet vid behandling av ansökan om statsunderstöd har icke kommit till uttryck i kungörelsen men väl tillämpats i praktiken. I enlighet härmed har statsunderstöd beviljats endast de tre nordligaste landstingen. De övriga tio landstingen, som anordnat rättshjälp genom fria advokater, ha sålunda själva fått bestrida kostnaderna härför utan understöd av statsmedel, trots att de av kungörelsen bibragts den uppfattningen, att de kunnat räkna med statsunderstöd.

Den inskränkning beträffande statsbidragsberättigade landsting, som skett genom författningens restriktiva tillämpning, är enligt vår mening icke motiverad. När landstingen ordnat rättshjälpsfrågan enligt det s. k. jämtlandssystemet, har det skett efter förutgången utredning, varvid även anstaltsalternativet blivit föremål för noggrant övervägande. Det får därvid förutsättas, att landstinget, som väl känner landstingsområdets behov och förhållanden, är fullt kompetent att avgöra, vilket system för rättshjälpens ordnande, som är det för länet lämpligaste. Med utgångspunkt från departementschefens ovannämnda uttalande skulle den omständigheten, att statsbidrag förvägrats vissa landsting, kunna tolkas så, att Kungl. Maj:t underkänt landstingets bedömning och ansett, att rättshjälpsanstalt i stället bort anordnas eller ock att förhållandena i övrigt ej motiverat dylikt bidrag. Vilka dessa förhållanden äro har ej angivits, och det synes enligt vår mening icke rimligt, att frågan om statsbidrag skall göras avhängig av vissa ej redovisade faktorer.

Beaktas bör vidare att kostnaderna för fasta rättshjälpsanstalter äro väsentligt högre än kostnaderna för rättshjälp genom fria advokater. I detta hänseende må nämnas att för innevarande år kostnaderna beräknats till nära 410 000 kr. för de sju av landstingen drivna rättshjälpsanstalterna, vilket i medeltal per landstingsområde gör nära 70 000 kr., medan kostnaderna för de tretton landsting, som etablerat samarbete med fria advokater, understiga 130 000 kr. och i genomsnitt utgöra ca 10 000 kr. per landstingsområde. Då statsbidraget utgår i relation till de faktiska kostnaderna, bliva sålunda även för statens del kostnaderna för rättshjälp enligt jämtlandssystemet väsentligt lägre än genom anstaltssystemet. En annan fördel med förstnämnda system, vilken särskilt i dessa tider med rådande lokalbrist och svårigheter på byggnadsmarknaden är av betydelse, är att särskilda lokaler ej behöva anskaffas och verksamheten omedelbart kan börja, sedan beslut härom fattats.

Slutligen må framhållas att riksdagens revisorer i sin senaste berättelse

berört frågan om den utomprocessuella rättshjälpen och därvid uttalat, att, med hänsyn till de större möjligheter det s. k. jämtlandssystemet syntes erbjuda att snabbt åstadkomma en önskvärd utbyggnad av den utomprocessuella rättshjälpen, frågan om formerna för en utbyggnad och effektivisering av denna rättshjälp borde bli föremål för en närmare prövning. Enligt vår mening bör den första åtgärden, man i detta syfte vidtar, vara att låta statsbidrag enligt gällande författning utgå till samtliga landsting, som organiserat eller komma att organisera rättshjälpsverksamheten i nu berörda former.

Under återopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta sådan ändrad tillämpning av kungörelsen den 20 september 1946 angående understöd av statsmedel för utomprocessuell rättshjälp annorledes än genom offentlig rättshjälpsanstalt, att understöd enligt kungörelsens bestämmelser skola utgå till samtliga landsting, som uppfylla i kungörelsen föreskrivna villkor.

Stockholm den 20 januari 1949.

Rud. Anderberg.

Elon Andersson.
